

VEŘMIŘOVSKÝ, ADAM (ED.): *POETICKÝ CIKHÁJ V BRNĚ 2010. SBORNÍK TEXTŮ O POETICE*. 1. VYD. BRNO: TRIBUN EU, 2012. 202 s. ISBN 978-80-263-0337-4^[*]

reviewed by Jan Dvořák (Czech Republic)

Zdánlivě poněkud enigmatický titul *Poetický Cikháj v Brně 2010* naznačuje o povaze souboru textů, které zastřešuje, mnohé. Stejnomená brněnská konference, na níž jednotlivé zde uveřejněné příspěvky původně zazněly, se explicitně přihlásila k tradici cikhájských setkání, představujících zpočátku platformu pro bohemisty a slavisty působící na brněnské filozofické fakultě, která jim umožňovala prezentovat výsledky vlastní odborné práce před auditoriem kolegů a rozebírat je s nimi. Po cézuře, jejíž počátek je datován do druhé poloviny osmdesátých let, byla na začátku nového milénia tato myšlenka znovu uvedena do života, ovšem s tím rozdílem, že řady přednášejících se rozšířily i o studenty lingvistických oborů, a těm se tak otevřela možnost formálně i neformálně diskutovat se svými učiteli mimo akademickou půdu. Dosud poslední akce spadající do tohoto rámce, jejíž výsledky byly vtěleny do předkládaného sborníku, se však zároveň od těch předchozích v lecčems lišila. Jejím základním svorníkem již nebyly disciplína či pracoviště účastníků, ale stalo se jím téma. Ústřední otázka totiž mířila na současné místo poetiky v kontextu literární vědy či celostně pojaté filologie.

Téma poetiky, chápané původně v praktické rovině jako soubor znalostí a dovedností umožňujících tvorbu básnického díla a pojímané dnes především v intencích teoretických jako disciplína zabývající se vnitřní výstavbou literárního (uměleckého) díla, je na stránkách sborníku otevřeno v celkem čtrnácti studiích (doplňuje je doslov věnovaný historii cikhájských konferencí). Jejich autoři jsou reprezentanty různých generací i oborů, a to filologických, zastoupených např. bohemistikou, klasickou filologií, ale také sinologií či japanistikou, i nefilologických, z nichž některé působí ve spojení s poetikou poněkud exoticky (psychiatrie). Rozmanitost a rozdílnost jsou všudypřítomné i s ohledem na konkrétní rámcové tématu, a tedy způsob kladení i řešení dílčích otázek. Vedle teoreticky zaměřených studií jsme zde konfrontováni s didakticky orientovanými statěmi, vedle textů zabývajících se rozbořením poetických příruček jsou zde publikovány poetické rozborů literárních děl, vedle textů aplikujících perspektivu synchronní, zacílenou do minulosti i současnosti, se zde objevují i texty zohledňující diachronní pohled a konečně v centru zájmu některých studií stojí systém a jiné do této pozice posouvají jeho konkrétní realizaci. Tuto mnohost nelze samozřejmě a priori posuzovat jako něco negativního. Problémem však je, že ona klíčová otázka, která měla podle editoriału představovat páteř celého sborníku, často ustupuje do pozadí, a ten se tedy ve výsledku stává pouze volným spojením příspěvků dotýkajících se některého z aspektů poetiky, a to kolikrát jen velmi volně (čímž však nemá

[*] Previously unpublished.

být nikterak snížena úroveň konkrétních studií jako samostatných jednotek). Situaci navíc poněkud komplikuje celková kompozice, tedy řazení jednotlivých příspěvků. Zde by bylo lze očekávat respekt vůči některé z naznačených tematických či metodických os, ten ovšem vystupuje na povrch jen v některých partiích.

Cílem tohoto textu není přinést deskripci a analýzu všech jednotlivých příspěvků, nicméně zaměříme detailnější pozornost alespoň na dva z nich, které mají v rámci sborníku zvláštní postavení. Tím prvním a zároveň úvodním je studie lingvisty Tomáše Hoskovce s názvem „Poetika a filologie“. Jde o programovou stať snažící se nastínit směr, kterým by se bádání v oblasti poetiky mělo dle autora ubírat. Bylo by zřejmě stálo za zvážení, zda konferenci, respektive výsledný sborník nekoncepovat jako soubor textů rozvíjejících, kritizujících či aplikujících zde nastíněné teze. Tato stať je zároveň (oprávněnou) apologetikou českého strukturalismu. Autor připomíná především Mukařovského chápání uměleckého díla jako znaku a z toho pramenící konsekvence pro filologický rozbor konkrétních textů. Poetiku v její předmětné rovině chápe především jako soubor norem určujících nikoliv pouze produkci, ale také interpretaci v rámci textového diskursu daného jazykového společenství, přičemž k jeho odhalení a definování je nutno stanovit korpus textů coby prostor jejich realizace. Důraz přitom klade právě na dynamické chápání normy, pro český strukturalismus příznačné, a na analýzu, v jejímž rámci by potenciální prvky daného definičního oboru byly poměřovány s těmi, které jsou v textu reálně přítomny. Cílem poetiky by tedy mělo být, usuzujeme-li správně, odhalit základní, hloubkovou strukturu díla vnímaného jako součást textového diskursu a ta by měla nastavovat limity konkrétní interpretaci. Právě v interpretaci dochází k naplnění znakové funkce coby korespondence mezi výrazovou (syntaktickou) a významovou (sémantickou) strukturou, přičemž výzkum druhé z nich by neměl být celostní, „sebevědomou“ filologií v žádném případě přepouštěn filosofii. Nicméně dodejme, že filologie by v tomto ohledu neměla ztrácet kontakt se sémiotikou, kterou lze chápat jako pomezí filosofickou disciplínu, neboť právě ona navázala na mnohé ze strukturalistického projektu, který by měl být podle autora reaktualizován.

Explicitní či implicitní pozitivní odkazy na (český) strukturalistický koncept, jeho teze i metody výzkumu lze zaznamenat v několika příspěvcích sborníku, a právě ony tedy představují výraznější jednotící linku celého souboru textů. Konstatování životnosti strukturalismu vystupuje do popředí také v druhé studii, již zde chceme zmínit. Nese název „Jeden svět, nebo dva?“, jejím autorem je psychiatr Oldřich Vinař a s poetikou souvisí jen velmi volně. Ony dva světy jsou reprezentovány přírodními vědami s jejich repertoárem otázek a přístupů, respektive nevědomou mozkovou aktivitou na straně jedné a humanitními vědami a tím, co autor nazývá duší, tedy myšlením schopným sebereflexe, na straně druhé. Konstatuje, že přehrada mezi nimi byla vytvořena uměle a obě sféry nelze chápat jako přísně oddělené. Důležitou spojnicí mu představují jazyk vnímaný jako nástroj myšlení a právě nutnost vnímat jednotlivé prvky v jejich vzájemném vztahu i ve vztahu k celkové jejich struktuře. V závěru konstatuje aktuálnost a relevantnost strukturalistického přístupu v oblasti medicíny orientované na výzkum mozku, v němž jsou obě naznačené, kulturně oddělené sféry bytostně provázány. Přestože se tedy avizovaná studie z rámce daného souboru textů poněkud vymyká, je v ní implicitně i explicitně zdůrazněna propojenost, celistvost přístupu, a lze tedy vést mezi Vinařovým a Hoskovcovým příspěvkem jisté paralely.

Tato obecně pojatá shoda se však ne vždy projevila ve vztahu k formální rovině sborníku jako komplexního textu. Jde o způsob odkazování k primárním a sekundárním zdrojům

informací, jak o distribuci poznámek pod čarou a odkazů zakomponovaných přímo do textu, tak o způsob zápisu bibliografických odkazů připojených jako závěrečný seznam literatury k jednotlivým studiím. Na tuto oblast jistě nelze vztáhnout snahu o zachování individuálního stylu jednotlivých autorů. Tento nedostatek (ani ty, které již byly předeslány) však zásadně nesnižuje přínos sborníku textů pro čtenáře, jehož ambicí je nahlédnout stav současné poetiky v intencích autorů různých generací a různého odborného zaměření.